

3. Religionshistorie

For at forstå nutiden er det nødvendigt at kende til fortiden. Når det drejer sig om kinesisk religion, er det derfor en forudsætning i hovedtræk at have sat sig ind i religionshistorien.

Oftest inddeles historien i dynastier, men det er ikke altid en fordel at bruge disse, hvorfor dette kapitels underopdelinger gør overblikket lettere ved at slå dynastier sammen i perioder. For dog at kunne sammenligne med andre fremstillinger indledes dette afsnit med et skema over de vigtigste dynastier og perioder.

Dynastier og perioder

Xia	Ca. 2000 – 1600 fvt.
Shang	1600 – 1046
Zhou	1046 – 476
Stridende Staters Periode	476 – 221
Qin	221 – 206
Han	206 fvt.– 220 e.Kr.
Nord- og Syddynastier	220 – 581
Sui	581 – 618
Tang	618 – 907
De Fem Dynastier	907 – 960
Song	960 – 1279
Yuan (mongol)	1279 – 1368
Ming	1368 – 1644
Qing (manchu)	1644 – 1912
Republikken Kina	1912 – 1949
Folkerepublikken Kina	1949 –
(Kulturrevolutionen)	(1966 – 1976)

Tidligste historie (4000-2000 fvt.)

Traditionelt har historikere hævdet, at Kinas historie begynder med en flodkultur omkring Huang He (Den Gule Flod) omkring 4000 fvt. Men denne såkaldte neolitiske tid (yngre stenalder) har man i de sidste 50 år fundet spor af mange steder i landet, både nord og syd for Den Gule Flod og langt inde i Kina. Arkæologiske

fund i hundredvis tegner et billede af landsbyer med halvt nedgravede huse placeret omkring et hus i midten, som kan have været brugt til forråd. Beboerne lever af fiskeri i nærliggende floder, dyrker hirse og har grise og hunde. De kender til at brænde ler til beholdere og skåle og benytter jade til deres kunsthåndværk. Mod syd dyrker man også ris, hvilket har kuldkastet teorien om, at risdyrkning blev indført fra Indien. Om det religiøse liv kan man kun gisne, men fund af fallossymboler og kvindefigurer med fremhævede bryster og kønsorganer tyder på, at den første kinesiske religion er en frugtbarhedsreligion.

Første statsdannelser (2000-476 fvt.)

Omkring år 2000 fvt. begynder bronzealderen og de første statsdannelser: Xia (ca. 2000-1600),⁴ Shang (1600-1046) og Zhou (1046-476). De første egentlige byer dukker op, og magten centrerer omkring en konge, som står i forbindelse med den øverste gud, som kaldes Shang Di. Skrivekunsten opfindes, og de ældste kinesiske skrifttegn, der er fundet, er på dyreknogler og skildpaddeskjolde. Disse anvendes til divination (orakeltagning). De tre oldkinesiske dynastier – Xia, Shang og Zhou – bliver af filosoffer i de næste perioder fremhævet som en kinesisk guldalder.

Ben fra dyreknogler blev anvendt som orakelben til at spå om fremtiden.

Rituelte bronzekar fra Shangdynastiet af typen zhi. De rituelle bronzekar blev anvendt til ofringer af mad og drikke til de royale forfædre.

⁴ Forskerverdenen er uenige om, hvorvidt Xiadynastiet reelt har eksisteret, eller det blot er et sagdynasti.

Stridende Staters Periode (476-221 fvt.)

Den urolige tid, der følger efter Zhou, er, tankevækkende nok, den mest betydningsfulde målt med filosofiens målestok. Det er her, Kinas klassiske filosofi grundlægges med navne som Kong Fuzi, Meng Zi, Mo Zi, Zhuangzi, Xun Zi og Han Feizi m.fl. Livsanskuelserne kongfuzianisme og daoisme er hovedretningerne, men daoismen kan ikke føres tilbage til en egentlig grundlægger, skønt mange daoister betragter Laozi som ophavsmanden til daoismen. Skriftet *Laozi*, også kaldet *Daode Jing*, er fra perioden, men personen Laozi regnes af moderne forskere for en mytologisk figur.

Kejserriget Kina (221 fvt. – 220 e.Kr.)

Først med Qindynastiet (221-206 fvt.) kan man tale om et så stort Kina, at betegnelsen kejserrige passer. Hovedstaden bliver Chang'an (nuværende Xi'an), Den Store Mur bliver bygget mod nord, og der laves veje og graves kanaler. Kejser Qin gennemfører også store bogbrændinger af de bøger, der ikke tjener statens interesser, herunder kongfuzianske og daoistiske skrifter, og hans diktatoriske styre medfører oprør.

En af oprørerne får tilnavnet Han Gaozi, og hans succes skaber Handynastiet (206 fvt. – 220 e.Kr.). I dette dynasti ekspanderer Kina yderligere, blandt andet bliver Silkevejen erobret, og det er i denne periode, at buddhismen kommer til Kina, netop ad Silkevejen. Tidens mest dominerende religion er kongfuzianismen, og embedsvæsenet og hoffet vokser. Det er i denne periode, at papir, som er en kinesisk opfindelse, bliver taget i anvendelse. Før må man skrive på bambuspinde og silke.

Terrakottakrigere fra Shi Huang Dis (Den første kejser af Kina) gravanlæg nær Xi'an. 7000-8000 krigere har vogtet kejserens grav i efterlivet.

Nord- og Syddynastierne (220 – 581)

Efter Handynastiet kommer 400 år med konkurrerende kongeriger, hvor tyrkiske, tibetanske og mongolske nomadestammer trænger ind i det nordlige Kina. På

Kong Fuzi holder den lille Buddha foran Laozi som symbol på de tre store religioners harmoniske samarbejde. Wang Shu-Ku, 18. årh.

trods af indre splittelse er perioden rig på udviklinger i buddhismen. Det er tiden, hvor der oversættes mange buddhistiske skrifter, og hvor de vigtige retninger *chan*, *jingtū* og *tiantai* grundlægges. Også daoismen står stærkt i denne urolige periode med udgangspunkt i *Laozi* og *Zhuangzi*. Mange af tidens lærde bliver inspireret af daoismen.

Det samlede Kina (581 – 907)

Selv om Suidynastiet bliver kortvarigt (581-618), er det kulturelt betydningsfuldt. Kongfuzianismen genopbygges, men det er buddhismen, der gøres til statsreligion. Det vigtigste bygningsværk fra tiden er Den Store Kanal, Kejserkanalen, som forbinder Beijing med Sydkina. I det efterfølgende Tangdynasti (618-907) ekspanderer Kina igen, og tyrkiske folkeslag, Manchuriet, Tibet og Korea kommer under kinesisk overherredømme. I hovedstaden, det nuværende Xi'an, er der repræsentanter for en række religioner: islam, kristendom (i form af nestorianisme), zarathustrisme (fra Iran) og andre. Aldrig før har Kina modtaget så mange impulser fra andre lande, og især buddhismen blomstrer – indtil 843 e.Kr., hvor kejseren under påvirkning af daoismen og kongfuzianismen begynder en stor forfølgelse af buddhismen, med lukning af 40.000 templer og fordrivelse af 250.000 munke. Buddhisttempler og -klostre konfiskeres, til gavn for statskassen. Indtil forfølgelserne står Tangdynastiet som et kulturelt højdepunkt, også for buddhister, med nye udviklinger af retninger inden for religionen og bogtrykkerkunstens opfindelse.

Traditionalisme og nykongfuzianisme (960 – 1912)

Fælles for de fire næste dynastier – Song (960-1279), Yuan (1279-1368), Ming (1368-1644) og Qing (1644-1912) – videreføres de traditionelle værdier anført af kongfuzianismen, som nu i en blanding med daoisme og under påvirkning af buddhismen bliver toneangivende under navnet nykongfuzianisme.

Kongfuzianisme og nykongfuzianisme?

Den klassiske *kongfuzianisme* er fokuseret på det dennesidige og beskæftigede sig hovedsageligt med etik og statslære.

Nykongfuzianismen er en genopdagelse af den klassiske kongfuzianisme, men er en mere omfattende livsanskuelse, som også indeholder det hinsidige (*transcendente*) eller metafysiske.

Under Songdynastiet angribes Kina af nomader fra nord, og hovedstaden bliver derfor Hangzhou mod syd. Med Yuandynastiet kommer det mongolske overherredømme til magten med herskerne Djengis Khan og Khubilai Khan. Den første af dem, Djengis Khan, erobrer Korea, Iran, Iraq, Tyrkiet, den sydlige del af Rusland, og med sønnesønnen Khubilai Khan bliver også Sydkina indlemmet, hvilket gør Khubilai Khan til den kejser, der har haft det største kejserrige nogensinde i historien. Den Store Kanal bliver udbygget, Beijing bliver hovedstad, og både materialistisk og religiøst er Yuandynastiet en storhedsperiode.

Mingdynastiets grundlægger er en bondesøn, der leder et sejrrikt bondeoprør, hvorpå han gør Nanjing til hovedstad. Perioden karakteriseres af isolationistisk politik over for omverdenen med byggerier af fæstningsværker og symbolsk i bygningen af Den Forbudte By i Beijing, hvor hoffet og senere kejsere lever i endnu større isolation end før, da Beijing igen bliver hovedstad i 1421. Det kan dog ikke holde europæiske magter ude, og hen imod slutningen af Mingdynastiet kommer søfartsnationer som Portugal, Holland og England til landet.

Som Yuandynastiet er også Qingdynastiet et fremmeddynasti, idet den nye herskende klasse er manchuer fra Manchuriet. De indfører det princip, at der i alle store embeder skal være både en Han-kineser og en manchu, så embedsstyret bliver der ikke ændret ved. Tiden er en fredelig tid med ro ved Kinas grænser, men i de sidste 70 år er det Vesten, der trænger sig på. Opiumskrigen (1839-42) tvinger Kina til at åbne for handel med omverdenen og til at åbne landet for stortilet kristen mission. Derpå følger ulige handelstraktater, der gør det muligt for vestlige lande at udbytte Kina. I perioden ulmer uroen, mest tydeligt i Taipingoprøret (1850-64), hvis leder, Hong Xiuquan, er kristen og inspireret af tanker om alle menneskers ligeværd. Oprøret er primært vendt mod styret i Beijing. Da de vestlige magter bliver involveret, er det dog ikke taipingerne, de hjælper, men det herskende og nu svage Qingdynasti. Det menes, at oprøret koster 30 millioner mennesker livet. Taiping-oprøret bliver senere til inspiration for Mao Zedong og kan i nogen grad betragtes som en forløber for den kommunistiske revolution.

Omkring 1900 involveres Vesten igen, i Bokseropstanden, hvis navn skyldes oprørernes anvendelse af traditionel kinesisk kampsport. Nu er det ikke styret i Beijing og godsejerne på landet, men udlændingene selv, der angribes. Kirker, jernbaner, telegrafstationer og andet, som kommer fra Vesten, skal fjernes. Da det kommer til belejring af ambassaderne i Beijing, bliver en international hær på 19.000 mand sat ind, og Bokseropstanden bliver knust.

Qingdynastiet klarer sig endnu 10 år og når i 1908 at sætte endnu en kejser på tronen: den treårige Pu-Yi – Kinas sidste kejser.

Den borgerlige republik (1912 - 1949)

I mellemtiden er der vokset en borgerlig, demokratisk bevægelse frem ledet af Sun Yat-sen (1866-1925), med højborg i Nanjing i syd. Her bliver han valgt til Kinas første præsident i slutningen af december 1911, men i det nordlige Kina har den øverstbefalende general, Yuan Shikai, den reelle magt. Kejser Pu-Yi abdicerer, dvs. hans formynder abdicerer på barnets vegne, og på grund af uenighed i Guomindang, det nationale samlingsparti, kan Yuan Shikai gøre et forsøg på at grundlægge endnu et dynasti med sig selv som kejser. Det mislykkes, og i 1916 dør generalen. Kina er nu totalt opsplittet i forskellige krigsherrers områder.

I 1921 stiftes Kinas Kommunistiske Parti, og i begyndelsen samarbejder dette med Guomindang. Den nye leder af Guomindang, Chiang Kai-shek (pinyin: Jiang Jieshi) (1887-1975), udfører dog i 1927 et overraskelsesangreb mod sine allierede, og derefter vælger kommunisterne, anført af Mao Zedong (1893-1976), at rejse en bondehær mod Chiang Kai-shek. Efter trange år i Sydkina vælger Mao at flytte sine tropper til Kinas nordvestlige provinser og påbegynder i oktober 1934 ”Den Lange March” på 8.000 kilometer for at undvige Chiang Kai-sheks hære og flyvemaskiner. Marchen varer et år, og af de 130.000, der begyndte, fuldender kun 20.000.

Et par år senere, i 1937, går Japan til angreb på kinesiske østkystbyer, og i 1940 har japanerne besat hele Kinas østkyst. Guomindang-hæren er forholdsvist passiv, så under Anden Verdenskrig vinder Maos kommunisthær større og større respekt for deres modstand. Efter Japans kapitulation i 1945 bliver borgerkrigen genoptaget, men kommunisterne sejrer, og Chiang Kai-shek og resterne af hans hær må flygte til Taiwan, mens Mao kan indtage Beijing og udråbe Folkerepublikken Kina fra toppen af Den Himmelske Freds Port den 1. oktober 1949.

Folkerepublikken (1949 -)

De første 27 år af Folkerepublikkens tid står i Mao Zedongs tegn, dog er hans magt ikke uimodsagt. Bag facaden foregår en kamp mellem pragmatiske ”eksperter” og ”de røde”, som er den ideologiske fløj. Som regel er det Maos ideologiske linje, der sejrer med forskellige kampagner, som skal motivere befolkningen til større og større arbejdsindsats. Dog giver kampagnen ”Det Store Spring Fremad” (påbegyndt 1958) bagslag, og Mao må i nogle år vige pladsen for Deng Xiaoping (1904-97), som indfører en vis grad af privatøkonomiske incitamenter. I 1966 er Mao dog tilbage på toppen, hvor han starter den såkaldte ”Store Proletariske Kulturrevolution”. Nu er eksperterne i knibe, og man mener, at det var ministerpræsident Zhou Enlai (1898-1976), som i denne periode næst efter Mao er den mest

indflydelsesrige politikere, der holder hånden over Deng Xiaoping.

På det religiøse område er tiden lige efter magtovertagelsen i 1949 og Kulturrevolutionen 1966-76 meget vanskelige med konfiskeringer af klostre, templer og jorder. Hertil kommer forfølgelser og kampagner mod munke og nonner udført af de såkaldte ”rødgardister”, unge mænd og kvinder, som på Maos opfordring hærger landet med revolutionær glød. Det anslås, at op mod 30 millioner mennesker dør under Kulturrevolutionen.

En af talrige plakater fra ”Den Store Proletariske Kulturrevolution” 1966-76.

Kulturrevolution

Begrebet kulturrevolution skal ses på baggrund af Mao Zedongs opfattelse af, at den materielle udvikling eller revolution ikke var tilstrækkelig. Også folkets ideologiske opdragelse skulle revolutioneres og ville ikke opstå af sig selv. Heri afveg han fra den eksisterende sovjetmarxisme.

Dog begynder Kulturrevolutionen at miste sin kraft omkring 1970, og Zhou Enlai arbejder på gradvist at åbne Kina. Efter både Maos og Zhou Enlais død i 1976 bliver det de pragmatiske ”eksperter”, der overtager magten, og fra 1978 er Deng

Xiaoping tilbage. Hans berømte ord om det ligegyldige i, om katten er sort eller hvid – bare den fanger mus! – karakteriserer 1980'ernes og 1990'ernes ”åbne dørs politik”, som tillader Kina at deltage i verdensøkonomien med stor succes. Internt er folkekommunerne nedlagt, og fx kan landmændene nu sælge en stor del af deres produkter på et frit marked.

På det religiøse område, og hvad angår menneskerettigheder, sker der fremskridt, men massakren i Beijing i 1989, hvor demokratibevægelsens store demonstration – efter nogle dages tøven – bliver knust af hærens tanks med et ukendt antal demonstranter som ofre, viser ytringsfrihedens grænser i Kina i dag.

Under Dengs efterfølger, Jiang Zemin (f. 1924), medfører forfølgelsen af den nye religion Falun Gong en tilsvarende skadelig virkning på Kinas omdømme i udlandet, hvad angår trosfrihed. I 1999 organiserer medlemmer af bevægelsen en demonstration i Beijing mod den forfølgelse, de mener sig udsat for, og styrets svar kommer hurtigt derefter i form af et forbud mod religionen. Selv hævder Falun Gong, at den dyrker traditionelle øvelser som *qigong* for at få et bedre helbred og indre ro, mens styret beskylder bevægelsen for at dyrke kvaksalveri, idet den anvender håndspålæggelser og lignende i stedet for moderne medicinsk behandling. En af grundene til, at regeringen opfatter Falun Gong som farlig, er bevægelsens eksplosive vækst – og den kendsgerning, at religiøse bevægelser gennem historien har ledet oprør mod centralmagten.

Hu Jintao efterfølger i 2002 Jiang Zemin som kommunistpartiets generalsekretær, det højeste embede i Kina, og i 2012 bliver Hu Jintao efterfulgt af Xi Jinping. Alle tre følger i hovedsagen den pragmatiske linje, også over for religionerne, som ikke direkte bekæmpes, men som anses for et levn fra gamle dage, som gradvist vil dø ud. De anerkendes dog som en væsentlig del af kinesisk kultur.

Efter en meget omskiftelig tilværelse i over hundrede år – siden kejserdømmets afskaffelse i 1911 – er religionernes ”situation” i dagens Kina tilsyneladende den, at de er kommet ind i en fase, hvor de både vokser og lades i fred af myndighederne – dog under betingelse af, at de ikke udgør nogen trussel mod kommunistpartiet.

Kristen mission i Kina

Det første religionsmøde i verden fandt sted i hovedstaden Karakorum i 1254 i det mongolske rige under Mangu Khan, Djengis Khans søn, som ville have klar besked om de fem religioner: kristendom, islam, jødedom, daoisme og buddhisme. Her repræsenterede den franske munk med det hollandske navn Vilhelm af Rubruk (ca.

1215-95) den kristne kirke, men han blev taber i diskussionen, og et par år efter blev Mangu Khan, i hvert fald udadtil, buddhist.

Under Mangu Khans søn, Khubilai Khan, blev den store opdagelsesrejsende fra Venezia, Marco Polo, knyttet til hoffet i en nu ukendt by nord for Beijing, men Khubilai Khan forblev buddhist.

I 1200-tallet og 1300-tallet drev den katolske kirke mission gennem franciskanere og dominikanere, som dog ophørte med Mingdynastiet (1368-1644). Derefter kom jesuitterne, hvis mission også ophørte, da paven i 1742 forbød omvendte kinesere at deltage i forfædre dyrkelse.

Da Opiumskrigen ophørte i 1842, og Nanjing-traktaten blev underskrevet, medførte åbningen af Kina, at også protestantiske missionselskaber begyndte at omvende kinesere, især på østkysten.

Med republikkens indførelse og Sun Yat-sens, og senere Jiang Jieshis (Chiang Kai-shek), styre fik kristne ideer en usædvanlig stor popularitet, som dog forsvandt med det kinesiske kommunistiske partis overtagelse af magten i 1949. Især betød Kultur-revolutionen (1966-76) en katastrofe for de kristne i Kina, hvor kirkerne blev lukket.

Efter åbningen af Kina, indført af Deng Xiaoping i 1978, er kristendommen vokset betragteligt. Nu ikke udbredt gennem missionærer, men af kristne kinesere. Protestantisk og katolsk mission fra udlandet er ikke tilladt. Den protestantiske kirke i Kina skal være selvstyret, selvfinansieret og selvudbredende, og denne "Treselv-kirke" er registreret hos myndighederne. Kristne kinesere, som ikke ønsker denne overvågning, forsamles dog i husmenigheder. Den katolske kirke har ligget i strid med myndighederne om retten til at udnævne biskopper. Ifølge den katolske kirke kan kun paven udnævne biskopper, men kinesisk lovgivning forbyder udenlandsk indblanding. Derfor eksisterer der en registreret katolsk kirke med biskopper godkendt af det kinesiske styre og en ulovlig katolsk undergrundskirke, som er loyal over for paven. Officielt har den katolske kirke fem millioner kristne.

Ifølge myndighederne i Kina er der i dag 16 millioner kristne kinesere, protestanter og katolikker, mens de kristne selv regner deres antal for langt højere. En kinesisk undersøgelse fra 2007 viste et antal på 40 millioner, og i dag anslås det, at der er 80 millioner kristne i Kina.

Dansk mission i Kina – nordøst og syd

Det Danske Missionselskab, inspireret af Indre Missions formand Vilhelm Beck, havde fra 1893 en mission i Manchuriet og senere i byen Dandong ved grænsen til Nordkorea. Missionærerne oprettede kirker, børnehjem, hospitaler og skoler. Efter krigen mod Japan og Anden Verdenskrig rejste de fleste missionærer med deres

Det kristne missions- og dialogcenter Tao Fong Shan i Hongkong er stadig aktivt.

familier hjem til Danmark i 1946, og i 1949-50, med folkerepublikkens indførelse, fulgte resten efter – undtagen en kvindelig missionær, Ellen Nielsen (d. 1960), der var blevet kinesisk statsborger og ønskede at blive i Kina.

Om den nordkinesiske mission, se Simon Rom Gjerø: *Kaldet til Kina*. Forlaget Univers 2008.

Mod syd arbejdede Den Nordiske Kristne Buddhistmission, i dag Areopagus, med hovedsæde i Hongkong, grundlagt af den norske missionær Karl Ludvig Reichelt i 1930. Før Hongkong havde Reichelt arbejdet i Hunanprovinsen siden 1904 og i Nanjing fra 1922. Navnet på det kristne center er Tao Fong Shan, og bygningerne skyldes den danske arkitekt Johannes Prip-Møller, som var stærkt inspireret af kinesisk arkitektur. I dag er centret et dialogcenter, som til stadighed har danske udsendinge som "senior-frivillige".

Om Tao Fong Shan, se Filip Riisager: *Tao-vindens bjerg*. Areopagus 2010.